

27 MART YEREL SEÇİMLERİ ÖNCESİNDE YAZILI BASININ SİYASAL TUTUMU VE SEÇİM SONRASINA İLİŞKİN GECİKMiŞ BİR DEĞERLENDİRME

Arş. Gör. Erdal DAĞTAŞ*

ÖZET

Bu çalışmada yakın Türk siyasal yaşamında önemli gelişmelere yol açan olayların başlangıcı olarak kabul edilen 27 Mart yerel seçimlerinde önemli oy oranlarına ulaşan muhafazakar sağ partiler ile oy oranları düşen siyasal yelpazedeki diğer partilerin yazılı basındaki yer alışlarına ilişkin bir analizin ortaya konulması amaçlanmıştır. Gecikmiş bir değerlendirme olarak nitelendirilebilme ihtimaline karşılık, 27 Mart yerel seçimlerinin sonuçları Türk siyasal yaşamında kayda değer tartışmaların başlangıcı olması açısından önemlidir. Çünkü bu yerel seçimler bir taraftan genel seçim havasında geçerken diğer taraftan da muhafazakar sağ partilerin oy oranlarını dikkate değer ölçüde artırması açısından da önemlidir. Dolayısıyla bu araştırmada, yerel seçimler öncesindeki on günlük zaman dilimi ele alınarak, yazılı basını temsilen seçilen bazı gazetelerin yayımladıkları haber ve köşe yazıları içerik çözümlemesi yöntemiyle incelenmiştir. Elde edilen bulgular, nicel ve nitel olarak yorumlanmıştır. Böylece yazılı basının aktif politika süreçlerinde, sahip oldukları ideolojik dünya görüşü ve yayın politikaları paralelinde seçmenlerin oy verme kararlarını etkileme yönünde bir tavır sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

GİRİŞ

Türk siyasal yaşamında 27 Mart yerel seçimleri ve bu seçimler boyunca medyanın etkisi üzerine çok yoğun tartışmalar yapılmıştır. Bu anlamda, “2000 yılının seçimi” olarak nitelendirilen 27 Mart yerel seçimlerinin öncesi ve sonrasındaki gelişmeler, değerlendirmeler, Türk siyasal yaşamına ve medyaya ilişkin önemli tartışmaları başlatması açısından dikkate değerdir.

Bu yüzden, araştırmanın temel konusu olan 27 Mart yerel seçimleri öncesinde yazılı basının siyasal tutumuna geçmeden önce, seçim öncesindeki genel siyasal durumun basın ile ilişkilendirilerek verilmesi yerinde olacaktır.

* Gazi Üniversitesi, İletişim Fakültesi

27 MART YEREL SEÇİMLERİ ÖNCESİNDEKİ SİYASAL ATMOSFER

Günümüzde Müslüman halkların yaşadığı pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de İslamcı akımların önemli sayılabilecek bir gelişme içinde oldukları gözlenmektedir. Bir başka deyişle, İslâm artık Türkiye’de siyasal açıdan, en azından ciddiye alınması gereken bir alternatif haline gelmiş gözükmektedir (Şaylan, 1992, s. 115).

20 Ekim 1991 erken genel seçimlerinde Milli Nizam Partisi ve onun uzantısı olan Milli Selamet Partisi’nin mirasçısı olan Refah Partisi’nin (RP) büyük başarı kazandığı ve İslamcı kesim için limit sayılabilecek yüzde onluk ülke barajını aştığı gözlenmektedir. RP, Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP) ve İslahatçı Demokrasi Partisi (IDP) ile ittifak içinde girdiği seçimde, yüzde 17’ye yakın (yüzde16.9) oy almıştır. Kuşkusuz bu oyun tamamı RP’nin değildir. Ancak kaba bir hesaplama ile RP’nin, tek başına 20 Ekim seçimlerine girmesi halinde alacağı oyun yüzde 12-13 arasında değişeceği ileri sürülebilmektedir. Dolayısıyla bu durum, muhafazakar sağın geleneksel yüzde on barajını aşmış olduğunu göstermektedir.

İslamcı akımların güçlenmesi ve siyasal alanda etkin bir kesim haline gelmesi, onların bugünden yarına tek başına iktidar olma şansı taşıdıkları anlamına gelmemekle birlikte, 27 Mart yerel seçimleri ile birlikte radikal sağın yükseliş çizgisi, 24 Aralık 1995 erken genel seçimleri öncesinde özellikle RP’nin merkez sağ ve sol partiler karşısında birinciliğe oynamış olması, bugün yaşanan bir gerçekliktir.

Bugün İslamcı akımın ve milliyetçi sağın güçlenmesinde, 12 Eylül ara rejiminin ve onun uzantısı olan Anavatan Partisi iktidarının uyguladığı politikalar ve uluslararası konjonktürde yaşanan hızlı değişimler –Sovyet Bloku’nun çözümlüğü, soğuk savaş döneminin sona ermesi, kapitalizmin tek egemen güç oluşu, solun kendini yeniden üretememesi vb nedenler– ile Türkiye’nin Güneydoğu bölgesinde yaşanan terör sorunu belirleyici etkenler olarak ön plana çıkmaktadır.

Buna ek olarak, radikal sağdaki bir diğer parti, Milliyetçi Hareket Partisi’nin de (MHP) 27 Mart yerel seçimlerindeki oy oranındaki artış dikkat çekicidir. “Türk-İslam” sentezinin yaratıcısı eski MHP’li çevreler, 12 Eylül sonrasında yeniden partileşme süreci içine girdiklerinde sentezi tersine çevirerek “İslam-Türk” sentezi çizgisine gelmişlerdir. Aslında bu dönüşümün altında yatan temel nedenin, yine siyasal etkinlik sağlama kaygısı olduğu söylenebilir. Çünkü 1980’li yıllarda Türkiye’de ve dünyada hızla yükselen hareket siyasal İslam’dır (Şaylan, 1992, s. 216-217).

Bununla birlikte, MHP içerisinde başlayan ideolojik tartışmalar ve MHP'nin üst yönetiminin koalisyon hükümetini destekleyici tutumları yeni bir partinin doğuşuna yol açmıştır. 27 Mart yerel seçimlerine bağımsız olarak katılan Büyük Birlik Partisi (BBP), MHP'nin merkeze kayarak, marjinal tabanın isteklerine cevap veremediğine ilişkin eleştirilerde bulunmuştur. Daha çok "İslam-Türk" çizgisini benimseyen BBP, ideolojik olarak RP'ye yakın politikalar izlemekte ve benzer şekilde tarikatlarla yakın ilişkilerde bulunmaktadır.

Radikal sağ cephede mücadele eden İslahatçı Demokrasi Partisi ise adını değiştirerek, Millet Partisi (MP) adı altında 27 Mart yerel seçimlerine katılmıştır. Hasan Celal Güzel'in Yeniden Doğu Partisi (YDP) ise seçimlere katılan bir diğer muhafazakar sağ partidir.

Sağ cephede görülen bu parçalanmışlık süreci merkez sağ, merkez sol ve radikal solda da görülmektedir. 27 Mart yerel seçimleri öncesinde merkez sağda DYP, ANAP ve Demokrat Parti (DP) yarışırken, merkez solda ise SHP, DSP ve CHP birbiriyle rakip duruma gelmişlerdir. Sosyalist cepheye gelince, bu kesimde de benzer bir parçalanmışlığa rastlanılmaktadır. İşçi Partisi (İP) ve Sosyalistlerin Birlik Partisi (SBP) birbirlerinden bağımsız olarak seçimlere girmeyi tercih etmişlerdir.

27 Mart yerel seçimleri öncesinde, siyasi partilerin ideolojik platformda bu denli çeşitlilik göstermesi siyasi istikrar ve oy verecek seçmenler açısından olumsuz bir tablo ortaya koymuştur. Dolayısıyla, bu yerel seçim sahip siyasal yelpazedeki bölünmüşlüğe karşın, Türkiye'nin geleceği açısından belli bir öneme sahip olduğundan ve medyanın da etkisiyle bir genel seçim atmosferinde geçmiştir. Özellikle bu seçimin sonuçları merkez sağ ve sol platformda mücadele eden siyasi partilerden hangisinin birinci parti geleceği ve birleşmenin adresinin neresi olacağı, ayrıca siyasal toparlanma açısından da büyük önem taşımaktaydı. Bununla birlikte, 27 Mart yerel seçimlerinde, siyasi iktidarı oluşturan partilerin alacağı oy oranlarının erken bir genel seçimi gerektirip gerektirmeyeceği üzerine yapılan tartışmalar kamuoyunun gündemine taşınmıştır.

Sözü edilen bu seçim atmosferi ortamında, siyasi partiler her seçim döneminde olduğu gibi bu seçimde de siyasal propaganda faaliyetleri açısından kitle iletişim araçlarından yoğun olarak yararlanmışlardır. Dolayısıyla, yapılan bu araştırmada seçim dönemi öncesinde medyanın bir türü olan yazılı basın örnek inceleme alanı olarak alınmıştır.

Bu noktadan hareketle, incelenen konuya yazılı basın özelinde yaklaşıldığında, demokrasi ile yönetilen ülkelerde yazılı basının toplumsal ve siyasal yaşamın

biçimlenmesi ve denetimi üzerindeki etkilerinin tartışmasız kabul edilen bir gerçek olduğu görülmektedir.

ℵ 1780'lerde ünlü düşünür ve politikacı Edmund Burke basını yasama, yürütme ve yargı erklerinden sonra "Dördüncü Kuvvet" (fourth estate of the realm) olarak tanımlamıştır. Devleti temsil eden, devlet yönetimlerinin dayanak noktaları olan bu güçlerin arasına basının da dahil edilmesi ve basının bu organlar üzerindeki denetleyici misyonu özgür bir basına hak ettiği gerçek sıfatı vermiştir (Dağtaş, 1995, s. 1).

ℵ Kitle iletişim araçlarından biri olan yazılı basının modern toplumlarda kamuoyunun oluşumunda, seçim tercihlerinin yapılmasında ve enformasyonun zaman ve mekanı alt ederek dolaşımında, yerini dolduracak başka bir kurumsal yapının mevcut olmadığı görülmektedir (Aksoy, 1993, s. 9)

ℵ Seçmenler özellikle siyasal kampanya sürecinde kendilerine ulaşan iletilere açık kalarak, olan-bitenden haberdar olurlarken, bir yandan da kendi tercihlerine en uygun adayları/partileri belirlemeye çalışırlar. Bu sürece, kısaca "tutum oluşturma süreci" denilmektedir (Bektaş, 1996, s. 72-75).

Medya gündeminin toplumsal tartışmaları iki biçimde etkilediği varsayılmaktadır. Birincisi, medyada öne çıkartılan sorunlar ve bu sorunların vurgulanan boyutları, toplumsal tartışmanın odak noktası haline gelir. Başka bir deyişle, medya insanların zihinlerinin "meşgul olması gereken" sorunları belirlerken, bu sorunların hangi boyutlarının daha önemli olduğu konusunda da ipuçları verir. İkinci olarak, medya, toplumsal değer yargıları için ölçütler koyar. Kısacası, medyanın gündem oluşturmasının başlıca iki boyutu vardır: Bilgi verme ve değer yargılarını sezdirme (Binark ve İrvan, 1994, s. 102-103).

Medya, sadece belirli tartışma konularını belirlemekle kalmaz, bu konuları kimlerin nasıl tartışacağını da saptar. Medyanın böyle bir saptama yapması da son derece doğaldır. Sermayenin yatay ve dikey tekelleşmesi (Çakmur, 1998, s. 139-140) ve medya sahipliğinin egemen görüşü yeniden üretmedeki işlevi göz önüne alındığında, bu "ideolojik içselleştirme" daha iyi anlaşılacaktır (Binark ve İrvan, 1994, s. 103).

Bu noktadan hareketle, yazılı basının özellikle genel seçimlerde ve genel bir seçim ya da referandum havasında geçen yerel seçim dönemlerinde, kamuoyunu doğrudan etkileme ve yönlendirme açısından ayrı bir önemi vardır. Özellikle seçim öncesindeki siyasal kampanya dönemlerinde gazetelerin ön sayfalarında yer alan haberler ve haber başlıkları, gazetenin iç sayfalarındaki seçimlere ilişkin olarak yer alan haberler, özel yazı dizileri, özellikle seçim dönemleri öncesinde seçim

bölgelerine ilişkin haber ve yorum köşeleri, gazetelerin bir kamuoyu araştırma şirketiyle ortaklaşa ya da kendi çabalarıyla gerçekleştirdikleri seçim anketleri, siyasi partilerin reklam ilanları, siyasi parti ve liderlerine ilişkin fotoğraf ve illüstrasyonlar ve son olarak da gazete sütunlarında yer alan yorumlar belli bir tutumu okuyucuya kabul ettirmek yönünde kullanılan önemli araçlardır.

ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI, YÖNTEMİ VE SINIRLILIKLARI

27 Mart 1994 yerel seçimleri öncesinde yazılı basın kamuoyunu yönlendirme ve etki altına alma amacına yönelik olarak ortaya koydukları tavır ve tutumlar, bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Belirtilen bu problem çerçevesinde, yazılı basından örnek olarak seçilen gazetelerin (Cumhuriyet, Hürriyet, Zaman) seçim öncesi dönemde siyasi partilere olan yaklaşımları incelenerek genel bir değerlendirme yapılacaktır. Bu amaçla yanıt aranacak sorular aşağıdaki gibidir:

- Yazılı basının taşımakta olduğu ideolojik görüş doğrultusunda, seçim öncesi siyasi partilere yaklaşımı nedir?
- Yazılı basın sahip olduğu dünya görüşü paralelinde, seçim öncesi dönemde hangi parti ya da partilere olumlu yaklaşmaktadır?
- Yine yazılı basın sahip olduğu ideoloji doğrultusunda, seçim öncesi dönemde hangi parti ya da partilere olumsuz yaklaşmaktadır.
- Yazılı basından örnek olarak seçilen gazeteler, seçim öncesi dönemde hangi temaları ön plana çıkarmaktadır?
- Seçilen gazetelerde yer alan köşe yazılarında hangi siyasi ideoloji ya da parti desteklenmektedir?

Bu çalışma, yazılı basının gündem belirleme ve kamuoyu oluşturma işlevlerinin sergilenmesi ve basın-siyaset ilişkilerinin irdelenmesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca, 27 Mart yerel seçimlerine ilişkin yazılı basının tavrını ölçmeyi amaçlayan bu araştırma, muhafazakar sağ partilerin artan oy oranlarına ilişkin merkezde yer alan partilerin durumlarını gözden geçirmesi açısından da önem taşımaktadır.

Bu araştırma kapsamında, aşağıda sıralanan varsayımlardan yola çıkılarak hareket edilecektir:

- Kitle iletişim alanında yapılan araştırmalar, medyanın özellikle seçim dönemlerinde gündem belirleme ve kamuoyunun yönlendirilmesinde önemli etkilerinin olduğunu ortaya koymaktadır.
- Özellikle aktif politika süreçlerinde yazılı basın, kullandığı haber başlıkları ve köşe yazıları aracılığı ile belli bir siyasi partiyi, parti liderini

ya da belli bir siyasi ve ekonomik ideolojiyi ya da programı ön plana çıkarmayı amaçlamaktadır.

- Bu bağlamda, 27 Mart yerel seçimleri öncesinde, yazılı basının kamuoyunun siyasi tercihlerini belirlemede ve kararsız oyların biçimlendirilmesinde, yazılı basında yer alan yanlı haber başlıkları ve köşe yazılarının önemli bir etkisi bulunmaktadır.
- Ayrıca, sözü edilen bu durum, “basının nesnellığı” ilkesi ile çelişmektedir.
- Yukarıda sıralanan varsayımlar yargısal olarak kanıtlanabileceği gibi yazılı basının içeriğinin (haber başlıkları ve köşe yazıları) sayısallaştırılması ile somuta indirgenerek de kanıtlanabilir.

Bu çalışma, yazılı basını temsilen seçilen Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman Gazeteleri'nin sadece 27 Mart yerel seçimleri öncesindeki “on günlük” siyasal kampanya dönemini kapsamı açısından sınırlıdır. Ayrıca, belirtilen süre içerisinde gazetelerin siyasi partilere yaklaşımını ölçmek için kullanılan yöntem açısından araştırma, gazetelerin birinci ve takip eden sayfalarındaki seçim ile ilgili haber başlıkları ve köşe yazıları ile sınırlı tutulmuştur. Buna ek olarak, karşılaşılan önemli sınırlılıklardan biri de bu çalışmanın sadece yazılı basını kapsıyor olmasıdır. Dolayısıyla bu çalışmadan elde edilecek sonuçlar sadece yazılı basın için genellenebilir.

Çalışmanın evreni, yazılı basının uygulama alanları olan Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman Gazeteleridir. Bu gazetelerin seçiminde esas alınan temel kriterler ise, ülkenin önde gelen ciddi gazeteleri olmaları, farklı dünya görüşlerine seslenmeleri ve ayrıca fikir (Cumhuriyet, Zaman) ve popüler (Hürriyet) basının örneklerini teşkil etmeleridir. Her üç gazetenin de 17 Mart - 27 Mart 1994 tarihleri arasında yayımlanan 10 sayısının - toplam 30 gazetenin - birinci ve takip eden sayfalarındaki seçime ilişkin haber başlıkları ve köşe yazıları çalışmanın analiz alanlarını oluşturmaktadır.

Araştırmanın evrenini oluşturan her üç gazetenin yukarıda belirtilen tarihler arasında yayımlanan sayılarının ilgili sayfalarında yer alan haber başlıkları ve köşe yazıları “içerik çözümlemesi” yöntemi kullanılarak analiz edilecektir. Böylece yazılı basının içeriği sayısallaştırılarak, soyutta olan ve kişiden kişiye değişecek olan yargılar ve yöntem, objektif ve paylaşılabilir kılınacaktır (Gökçe, 1994).

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, sırasıyla Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman Gazetelerinde - 27 Mart yerel seçimleri öncesine ilişkin olarak - on günlük zaman dilimi içerisinde yer alan siyasi partilere yönelik haber başlıkları ele alınacak ve sonra da genel bir

değerlendirme yapılacaktır. Bir sonraki adımda ise yine aynı yöntem kullanılarak, belirtilen dönem içerisinde gazetelerde yayımlanan köşe yazıları analiz edilecektir.

Araştırmada belirlenen zaman aralığında seçilen gazetelerde yayımlanan haberlerin sadece başlıkları niceliksel ve niteliksel olarak analiz edilecektir. Bu bağlamda, ele alınacak haberlerin gazete sayfalarında kapladığı alan araştırma kapsamının dışında tutulmuştur. Ayrıca, haber başlıklarının niteliksel analizinde belirlenen olumlu, olumsuz ve nötr kategorileri; okurları “ikna etme tavrı” göz önünde bulundurularak araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir.

Kitle iletişim araçlarında, düz anlamıyla doğrudan okuru/izleyiciyi ikna etme ya da fikir ve kanaatleri değiştirme yönünde sunumda bulunan haberlere “ikna edici haberler” denir (Güngör ve Binark, 1993, s. 135). Dolayısıyla bu çalışmada da sözü edilen tanımdan hareketle, aktif politika süreçlerinde gazetelerin haber başlıklarının belli bir ideolojiye/siyasi partiye ya da siyasi adaya yönelik ikna/manipülasyon yönünde yapılandığı başlıklar, araştırmacı tarafından olumlu, olumsuz ve nötr kategorileri altında değerlendirilmiştir.

Haber Başlıklarından Elde Edilen Verilerin Sayısallaştırılması ve Değerlendirilmesi

27 Mart yerel seçimlerine ilişkin olarak, analiz edilen her üç gazetenin birinci sayfa ve takip eden sayfalarında yer alan haber başlıklarına yönelik elde edilen sayısal tablo aşağıdaki gibidir:

- Cumhuriyet Gazetesi'nin 17 Mart - 27 Mart 1994 tarihleri arasında on gün boyunca yayımlanan sayılarında, seçimle ilgili olarak toplam 75 adet siyasi haber başlığı yer almıştır.
- Hürriyet Gazetesi'nin 17 Mart - 27 Mart 1994 tarihleri arasında on gün boyunca yayımlanan sayılarında, seçimle ilgili olarak toplam 60 adet siyasi haber başlığı yer almıştır.
- Zaman Gazetesi'nin 17 Mart - 27 Mart 1994 tarihleri arasında on gün boyunca yayımlanan sayılarında ise, seçimle ilgili olarak toplam 62 adet siyasi haber başlığı yer almıştır.

Bu noktadan hareketle, sırasıyla Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman Gazeteleri'nde yer alan siyasi haber başlıklarının partilere yaklaşımlarına göre dağılımının önemi ortaya çıkmaktadır. Elde edilen verilerden yola çıkılarak, bu dağılım aşağıdaki gibi sayısallaştırılmıştır:

PARTİ	HABER SAYISI	OLUMLU	OLUMSUZ	NÖTR
DYP	13	3	9	1
SHP	21	14	3	4
ANAP	2	-	2	-
DSP	4	-	1	3
RP	11	-	9	2
MHP	3	-	2	1
CHP	4	2	2	-
DEP	2	-	-	2

Tablo 1. 17 Mart – 27 Mart Tarihleri Arasında Cumhuriyet Gazetesi’nde Yer Alan Siyasi Haber Başlıklarının ve Yaklaşımlarının Siyasi Partilere Göre Dağılımı

17 Mart - 27 Mart tarihleri arasında Cumhuriyet Gazetesi’nde yer alan seçimlere ilişkin 75 siyasi haber başlığının 60’ı siyasi partiler ile ilgilidir. Öte yandan geriye kalan 15 haber başlığı ise “memurlara verilen sendika hakkı, Cumhurbaşkanı Demirel’in görüşleri, ekonomik kriz, partilerin radyo-TV propagandası, düşünce özgürlüğü, iş dünyası, istikrar paketi ve piyasanın dikkatini seçimlere yönlendirmesi, oy verme sürecine ilişkin yasaklar” gibi haber niteliği taşıyan, ancak araştırmanın amacı açısından değerlendirme dışında tutulan öğelerden oluşmuştur.

Belirlenen zaman aralığı içerisinde yapılan incelemede ortaya çıkan sonuç, Cumhuriyet Gazetesi’nin belirlediği yayın politikası doğrultusunda “Sosyal Demokrat” seçmene seslendiğini ortaya koymaktadır. Bu açıdan özellikle, soldaki oyların bölünmemesi amacıyla SHP, kendisiyle birlikte seçime giren diğer iki sol partiye - DSP ve CHP - oranla haber başlıklarında daha fazla ve olumlu olarak yer almıştır. Diğer taraftan merkez sağ bir parti olan DYP ile radikal sağın temsilcisi RP, yapılan incelemede haber başlıklarına en fazla olumsuz olarak yansıyan partiler olmuştur. DYP ve RP’ye ait olumsuz haberlere Cumhuriyet gazetesi eşit sayıda yer verirken, DYP için olumlu haber başlıklarına da rastlanmaktadır. Ancak, RP için olumlu haber başlığına sınırlandırılmış süreç içinde rastlanılmamıştır. Bununla birlikte, sol söylem içerisinde yer alan DSP ve CHP’ye; SHP’ye oranla daha az yer verilmiştir. DSP’ye ilişkin olumlu haber başlığına rastlanılmazken, CHP’ye ilişkin iki olumlu haber başlığı analiz edilmiştir. Ancak, her iki partiyi de eleştiren haber başlıklarına gazetede yer verilmiştir. Ayrıca, radikal sağda yer alan ve seçime giren diğer oy yüzdesi küçük partilere (BBP, YDP, DP) ve sosyalist partilere (İP, SBP) haber başlıklarında yer verilmemiştir. DEP ise incelenen döneme denk düşen eş zamanda, milletvekillerinin gözüaltına alınması durumuyla karşılaştıklarından, gazete başlıklarına nötr olarak yansımıştır.

İncelenen dönem boyunca elde edilen önemli verilerden biri de Cumhuriyet Gazetesi'nin, tam bir sayfasını (dördüncü sayfa) "Yerel Seçime Doğru'94" başlığı altında, illerin genel durumuna ilişkin yorum ve anketlere yer vermesidir. Buna ek olarak, yine aynı dönem içinde Celal Başlangıç'ın seçime giren partilere ilişkin ele aldığı iki günlük yazı dizisidir. "Liderler Arası Seçim Düellosu" adıyla yayımlanan bu dizide, sırasıyla ANAP, DYP, SHP, CHP, DSP ve RP liderlerinin görüşlerine ve yorumlara yer verilmiştir. Ayrıca, yine aynı dönemde Deniz Tezel'in İşçi Partisi'nin İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan adayı Arslan Kılıç ile yaptığı röportaja da gazete sayfalarında yer ayrılmıştır. Ayrıca, gazetenin son sayfasında yayımlanan "Çiller'in Bilinmeyen Siyaset Romanı-II" adlı yazı dizisinin seçim öncesinde de devam ettiği gözlemlenmiştir

PARTİ	HABER SAYISI	OLUMLU	OLUMSUZ	NÖTR
DYP	17	5	11	1
ANAP	10	4	6	-
SHP	13	6	6	1
DSP	2	1	1	-
RP	3	-	3	-
MHP	2	1	1	-

Tablo 2. 17 Mart - 27 Mart Tarihleri Arasında Hürriyet Gazetesi'nde Yer Alan Siyasi Haber Başlıklarının ve Yaklaşımlarının Siyasi Partilere Göre Dağılımı

İncelenen döneme ilişkin yer alan toplam 60 siyasi haber başlığının 47 tanesi siyasi parti ve siyasetçiler ile ilgilidir. Diğer haberler ise siyasi haber niteliği taşımakla birlikte, araştırmanın temel amacı açısından değerlendirme dışında tutulmuştur.

17 Mart - 27 Mart tarihleri arasında Hürriyet Gazetesi'nde yer alan siyasi haberlerin içerik çözümlemesi yapıldığında, en çok haberin koalisyon hükümetini oluşturan DYP ve SHP'ye ait olduğu görülmektedir. Ancak, en fazla olumsuz haber başlıkları da başta DYP olmak üzere, koalisyonun diğer ortağı SHP'ye ilişkin yapılandırılmıştır. Bununla birlikte, ANAP'a ilişkin olumsuz haber sayısı da, DYP kadar olmasa bile SHP'ye eşit durumdadır. ANAP'a ilişkin olumlu haber sayısı ise DYP ve SHP'den daha azdır.

Buradan çıkarılacak bir sonuç, seçim öncesi dönemde Hürriyet Gazetesi'nin merkez sağ ve sol partilere olan güvensizliğini, bir toparlanmanın sağlanması açısından bir uyarı olarak algılamak mümkündür.

Radikal sağ kanatta sadece RP ve MHP'ye ilişkin haberlere yer verirken, aynı dönem içinde oy yüzdesi açısından küçük radikal sağ partilere (BBP, YDP, MP)

yer verilmediği gözlemlenmektedir. İncelenen kısa dönem içinde MHP'ye ilişkin bir olumlu ve bir de olumsuz haber başlığı yer alırken; RP ise sadece üç olumsuz haber başlığı ile gazete sayfalarında yer almıştır. Bir anlamda, RP'nin oylarını arttırma eğiliminden duyulan hoşnutsuzluk, gazetenin RP'ye ilişkin daha az ve olumsuz haber başlığına yer vermesine yol açmıştır denilebilir.

Merkez solda ise SHP dışında, sadece DSP'ye - o da az oranda - yer verilirken, CHP'ye ilişkin haber başlıklarına ise rastlanılmamıştır. Araştırma süresi boyunca, seçime giren radikal sol partilere ilişkin olarak ise herhangi bir haber başlığına gazete sayfalarında yer verilmemiştir.

Sınırlandırılan dönem içerisinde, gazetenin iç sayfalarında Hürriyet ile Strateji Mori şirketinin ortaklaşa gerçekleştirdiği, illere yönelik seçim anketlerine ve yorumlara, incelenen diğer gazetelerden farklı olarak yer verilmiştir.

PARTİ	HABER SAYISI	OLUMLU	OLUMSUZ	NÖTR
YP	1	1	-	-
SHP	26	1	20	5
DSP	2	-	2	-
DYP	7	3	3	1
DP	1	1	-	-
RP	6	5	-	1
ANAP	2	-	1	1
MHP	1	1	-	-

Tablo 3. 17 Mart - 27 Mart 1994 Tarihleri Arasında Zaman Gazetesi'nde Yer Alan Siyasi Haber Başlıklarının ve Yaklaşımlarının Siyasi Partilere Göre Dağılımı

Sınırlandırılmış dönem içerisinde yer alan toplam 62 siyasi haber başlığının 46 tanesi seçimlere ilişkin olarak siyasi parti ve siyasetçiler ile ilgilidir. Diğer haberler ise siyasal haber niteliği taşımakla beraber, araştırmada ortaya konan temel amacın sınırları içine girmediğinden değerlendirme dışı bırakılmıştır.

17 Mart - 27 Mart tarihleri arasında Zaman Gazetesi'nde yer alan siyasi haberlerin içerik çözümlemesi yapıldığında, SHP'ye karşı açık bir tavır alındığı gözlemlenmektedir. Koalisyonun diğer ortağı DYP ise üç olumlu, üç olumsuz ve bir nötr haber başlığı ile yer almıştır. Diğer bir merkez sağ parti olan ANAP ile ilgili haber başlıklarının sayısı ise DYP ve özellikle SHP'ye oranla hayli düşüktür. ANAP bu dönemde, bir olumlu ve bir olumsuz haber başlığı ile konu edilmiştir.

Zaman Gazetesi'nde dikkat çeken en önemli özellik ise, belirlediği yayın politikasını doğrular bir biçimde merkez sağ ve özellikle radikal sağdaki RP'ye

olan açık desteğidir. Örneğin, RP'nin bu gazetede, belirtilen dönem içinde beş olumlu ve bir nötr haberine yer verilmiştir. RP ile ilgili olarak altı haber başlığına yer verilmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte, Yeni Parti (YP), Demokrat Parti (DP) ve MHP de haber başlıklarına konu olmuştur. Ayrıca, merkez solda yer alan CHP'ye bu dönem içinde hiç yer verilmezken; DSP ise iki olumsuz haber başlığı ile yer almıştır. Öte yandan, radikal sola ilişkin hiçbir partinin haberine de rastlanılmamıştır.

Köşe Yazılarından Elde Edilen Verilerin Sayısallaştırılması ve Değerlendirilmesi

Bu bölümde, araştırmanın belirlenen zaman aralığı içerisinde, seçilen örnek gazetelerde “seçimlere” yönelik olarak yer alan “köşe yazıları” analiz edilerek, birtakım sonuçlara varılmaya çalışılmıştır. Ancak, burada haber başlıklarının sınıflama aşamasında olduğu gibi köşe yazılarını tek tek sınıflamanın oldukça zaman ve yer işgal edeceği göz önünde bulundurularak bu sınıflama, araştırmacının kendisinin tek tek köşe yazılarına ulaşarak elde ettiği verilerle, sayısallaştırma yoluna gidilmiştir. Bu açıdan, karşılaşılan herhangi bir eksiklik kuşkusuz araştırmacının kendisine aittir.

Bu bölümde köşe yazılarının yapısı gereği, bünyesinde birden fazla partiyi ya da siyasi lideri eleştirmesi ya da övmesinden dolayı, köşe yazılarına ilişkin sayısallaştırmada, köşe yazılarında irdelenen temaların siyasal partilere eşleştirilmesi yoluyla bir sonuç elde edilmeye çalışılacaktır. Başka bir deyişle, elde edilen tüm temaların toplamının, köşe yazılarının toplam sayısından fazla çıkması araştırmayı inceleyenleri yanıltmamalıdır.

- Cumhuriyet Gazetesi'nin 17 Mart - 27 Mart tarihleri arasında on gün boyunca yayımlanan sayılarında, seçimle ilgili olarak toplam 26 adet köşe yazısına yer verilmiştir.
- Hürriyet Gazetesi'nin 17 Mart - 27 Mart tarihleri arasında on gün boyunca yayımlanan sayılarında, seçimle ilgili olarak toplam 46 adet köşe yazısına yer verilmiştir.
- Zaman Gazetesi'nin 17 Mart - 27 Mart tarihleri arasında on gün boyunca yayımlanan sayılarında ise, seçimle ilgili olarak toplam 23 adet köşe yazısına yer verilmiştir.

Örnek olarak seçilen gazetelerin köşe yazılarında yer verilen siyasi değerlendirmelerin partilere göre farklılaşan yaklaşım ve yorumlarını şu şekilde sayısallaştırmak mümkündür.

SİYASİ PARTİ	DEĞERLENDİRME SAYISI	OLUMLU	OLUMSUZ	NÖTR
SHP	11	11	-	-
DYP	7	-	7	-
CHP	5	2	3	-
DSP	4	1	3	-
ANAP	2	-	2	-
RP	8	-	8	-
DEP	2	-	2	-
MHP	1	-	1	-

Tablo 4. 17 Mart - 27 Mart 1994 Tarihleri Arasında Cumhuriyet Gazetesi'nde Yer Alan Köşe Yazılarındaki Siyasal Değerlendirmelerin Partilere Göre Dağılımı

İncelenen dönem içerisinde, Cumhuriyet Gazetesi köşe yazarlarının SHP'ye belirgin şekilde destek verdiği gözlenmektedir. SHP için olumsuz tek bir değerlendirme yer almazken, gazetenin sütunlarında en fazla eleştirilen siyasal partiler de başta RP olmak üzere, ikinci sırayı DYP almıştır.

Belirlenen dönem süresince, gazetenin kalabalık yazar kadrosu öncelikli olarak RP'nin ön plana çıkardığı İslâmi düzen öğretisine karşı, laiklik, demokrasi, insan hakları vb. temalara köşelerinde yer vermişlerdir. RP'nin demokrasi ve laikliğe uymak koşuluyla seçime girmesinin hakkı olduğu, ancak şeriat düzenini getirme iddialarına karşı olduğu, DEP'in seçime girmeyişinin eleştirilmesi, solda bütünleşme konusunda sol seçmeni uyarıcı bilgilere yer verilmesi, seçmenlerin bölgelerindeki en güçlü sol adaya oy vermesi ve il genel meclislerinde ise kendi partisini desteklemesinin sosyal demokrasinin geleceği açısından önemi, seçimlerde DSP'nin yine sol oyları böldüğü ve buna ek olarak CHP'nin ise seçimlerde başarılı olamayacağı köşe yazılarında ön plana çıkarılan temaları oluşturmuştur.

Köşe yazılarında işlenen bu genel temalar da göstermektedir ki, oyların merkez sola kaymasını öngörücü değerlendirmeler ağır basmaktadır. Gerek merkez sağ ve gerekse de radikal sağ (RP), Cumhuriyet Gazetesi köşe yazarlarının yoğun eleştirilerine hedef olmuştur. Ayrıca merkez sağ partilerden DYP'ye ilişkin olumsuz değerlendirmelerin, ANAP'tan daha fazla olduğuna da tanık olunmaktadır.

SİYASİ PARTİ	DEĞERLENDİRME SAYISI	OLUMLU	OLUMSUZ	NÖTR
DYP	20	3	14	3
ANAP	12	4	5	3
SHP	12	5	5	2
DSP	4	2	1	1
CHP	5	3	1	1
RP	8	-	7	1
DEP	2	-	2	-

Tablo 5. 17 Mart - 27 Mart 1994 Tarihleri Arasında Hürriyet Gazetesi'nde Yer Alan Köşe Yazılarındaki Siyasal Değerlendirmelerin Partilere Göre Dağılımı

İncelenen dönem içerisinde, Hürriyet Gazetesi'ndeki köşe yazarlarının genel değerlendirmelerinden ortaya çıkan en önemli sonuç DYP'nin, RP'ye oranla daha fazla eleştiriye uğramasıdır. Gerçi RP de en fazla eleştiriye uğrayan ikinci parti olmasına rağmen, merkez sağ ve solda yer alan ANAP ve SHP de eleştirilen partiler arasında yer almıştır. Bununla birlikte, Hürriyet'teki yazarların yaptığı değerlendirmelerde, RP ve DEP olumlu tek bir değerlendirmeye tabi tutulmamışlardır.

Merkez soldaki diğer iki partiye (DSP ve CHP), SHP oranında gazete sütunlarında yer verilmemiştir. Ayrıca, radikal sağdaki oy yüzdesi küçük partiler de köşe yazarlarının sütunlarına konu olmamıştır. Kalabalık bir yazar kadrosunun gözlemlediği ve değerlendirmelerini ortaya koyduğu Hürriyet Gazetesi'nde, belirlenen dönem içerisinde ortaya atılan yorumlar şu başlıklar altında toplanabilir:

Seçimlere giren partilere ilişkin olarak duyulan genel bir hoşnutsuzluk duygusu, özellikle başyazar Oktay Ekşi'nin RP'ye ve ideolojisine karşıtlığı ve laisizme duyulan inancın sergilenmesi, seçim öncesinde yapılan anketlerin geçersizliği ve güvenden yoksun oluşu, DEP'in seçimlere girmemesinin eleştirilmesi, RP'nin dürüstlük balonunun Bosna Yardımı olayında patlaması, merkez sağın parçalanmışlığında ANAP'ın ve özellikle DYP'nin sorgulanması, Çiller ile Yılmaz arasındaki anlamsız savaşın RP'ye yaradığının vurgulanması, DYP nazarında Çiller'in ekonomik durumun olumsuzluğundan dolayı sorumlu tutulması, Çiller'in memur sendikalarına ilişkin reformundaki başarısızlığın dile getirilmesi, Livaneli-Yüksel Çengel olayında, Livaneli'ye yöneltilen eleştiriler, DYP'nin Turgut Özal özlemiyle ANAP'ı vurmaya çalışmasının eleştirilmesi, seçim ekonomisine ilişkin değerlendirmeler, seçimlerle birlikte artan ses ve çevre kirliliğinin eleştirilmesi, DYP ile ANAP arasında seçim sonrasında alınacak sonuçlara göre birbirini eritme politikasına yönelik ince hesapların ortaya konması, Emin Çölaşan'ın Ankara Anakent Belediye Başkanlığı için oyunu SHP adayı Korel

Göymen'e vereceğini açıklaması, seçmenin kararsızlığı, Çiller'in seçim döneminde yaptığı gafların sergilenmesi, sağ partilerin yerel yönetimler konusunda köklü bir reform düşüncesiyle ortaya çıkamadıklarına ilişkin yorumlar köşe yazılarındaki başlıca konuları oluşturmuştur.

SIYASİ PARTİ	DEĞERLENDİRME SAYISI	OLUMLU	OLUMSUZ	NÖTR
DYP	9	1	8	-
SHP	13	-	13	-
ANAP	2	-	2	-
CHP	1	-	1	-
DSP	1	-	1	-
RP	6	6	-	-
YDP	1	1	-	-
MHP	1	1	-	-
BBP	1	1	-	-

Tablo 6. 17 Mart - 27 Mart 1994 Tarihleri Arasında Zaman Gazetesi'nde Yer Alan Köşe Yazılarındaki Siyasal Değerlendirmelerin Partilere Göre Dağılımı

Belirtilen dönem içerisinde Zaman Gazetesi'nin sütunları, yoğun olarak başta SHP olmak üzere, merkez soldaki diğer partileri de eleştirme yoluna gitmiştir. Bu eleştirilerin en fazla yöneltildiği parti SHP olmuştur. DSP ve CHP ise, SHP'den daha az sayıda da olsa olumsuz eleştiriden kurtulamamıştır. Bununla birlikte, koalisyonun diğer ortağı DYP ile merkez sağın temsilcisi olan parti ANAP da olumsuz eleştiriye hedef olan partiler arasındadır.

Zaman Gazetesi'nin önemli bir özelliği ise, muhafazakar sağdaki RP dışındaki diğer küçük partilere de yer vermesi ve onlara olumlu yaklaşmasıdır. Köşe yazarlarının en fazla RP'ye olumlu yaklaştığı, bunun yanı sıra YDP, MHP ve BBP hakkında yaptığı olumlu değerlendirmelere de tanık olunmaktadır. Özetle, Zaman Gazetesi yazarları merkez sağ ve sol partiler olumsuz yaklaşırken, muhafazakar sağa, bir anlamda milli mutabakata olumlu bir yaklaşım sergilemektedir.

Özellikle laiklik kampanyasını yürüten merkez sol partilerin eleştirilmesi, SHP'nin adının İSKİ, Karayolları gibi yolsuzluklara karışmasının vurgulanması, DYP-ANAP arasındaki anlamsız çatışmanın irdelenmesi, DYP, ANAP ve SHP'nin yeni liderlerinin ilk defa partilerinin başında bir seçime girmesinden dolayı kıyasıya bir yarışın gerçekleştiğinin vurgulanması, seçim öncesi yapılan anketlerin yanlış yönlendirmelere yol açtığı, Zülfü Livaneli'ye ilişkin dürüstlük dışı davranışları üzerine değerlendirmeler, SHP'yi sıfırlamanın gerekliliği, RP'nin bu seçimlerden başarı ile çıkacağı, sola karşı muhafazakar sağın güçlü adaylarına

yönelerek oylarını çöpe atmamaları gereği, ANAP'ın muhafazakar seçmenden uzaklaştığı, bu seçimlerin Sovyetler'in parçalanması ile sonuçlanan sol çöküşten ne şekilde etkilendiğini ortaya koyması açısından önemli olacağı, seçimlerle birlikte yaşanan çevre kirliliği, DYP'nin radikal bir değişim geçirerek kemikleşmiş oy tabanını terk ederek kentleşen bir parti imajına soyunması, Fehmi Kuru'nun üstü örtük de olsa seçimde vereceği oyun adresini açıklaması, Türkiye'nin her noktasında aynı yaklaşımla "merkez sağ" oyların bütünleşmesi ve SHP'nin türevleri ile birlikte sıfırlanması gibi konu ve temalar on günlük süreç içerisinde gazetenin köşe yazarları tarafından işlenmiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada, yazılı basın seçim öncesi dönemde kendi dünya görüşü doğrultusunda kamuoyunu etkilediği ve yönlendirdiği ortaya çıkmaktadır. Bir anlamda, yazılı basından örnek olarak seçilen her üç gazete de (Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman), seçim öncesindeki on günlük dönem boyunca sahip olduğu ideolojiyi okura yansıtmaya çalışmıştır. Oysa, liberal demokrasi kuramına göre, rasyonel seçmenin kararını en doğru biçimde verebilmesi için medyanın seçmenin karar vermesi sürecinde nesnel olması, siyasal parti ve adaylara yansız bir biçimde yaklaşması gerekmektedir. Ne var ki, gerçek hiç de böyle değildir ve sistemin işleyiş biçimi çok farklıdır. Bir genel seçim havasında geçen 27 Mart yerel seçimleri öncesinde, sonucu etkilemede yazılı basının gücünden rahatlıkla söz edilebilir. Araştırma sonucunda elde edilen verilerden de anlaşılacağı üzere, her üç gazete de seçim öncesi dönemde, belli bir siyasal ideolojiyi okuruna benimsetmeye yönelik bir tutuma bürünmüştür. Bunun somut örneklerine ise haber başlıklarında ve köşe yazılarında rastlanılmıştır.

Seçim öncesi dönemde, Cumhuriyet Gazetesi genel yayın politikasını doğrular bir şekilde, SHP'yi olumlu bir şekilde desteklemiştir. Merkez solun bu seçimlere üç parti halinde bölünmüş olarak girmesine rağmen (SHP, DSP ve CHP), SHP'nin sol partiler içinde yalnız başına haber sayısı en üst sırada yer almıştır. İncelenen dönemde, hakkında az da olsa olumlu haber yayımlanan diğer iki parti ise DYP ve CHP olmuştur. Öte yandan, eş dönemde hakkında olumsuz haber yayımlanan iki parti ise RP ve DYP olmuştur. Özellikle, RP'ye karşı yürütülen laiklik mücadelesi, gazetenin haber başlıklarında RP hakkındaki olumsuz demeçlere ağırlıklı olarak yer verilmesine yol açmıştır. Ayrıca koalisyonun büyük ortağı olan DYP hakkında beslenen olumsuzluk da haber başlıklarına yansımıştır. ANAP, DSP, RP ve MHP'ye ilişkin olarak tek bir olumlu haber başlığına rastlanılmamıştır. Ayrıca sözü edilen partiler hakkındaki haber başlıkları ise olumsuz bir nitelikte yapılandırılmıştır. Bununla birlikte, seçime giren ve oy yüzdesi düşük olan radikal sağ ve sol partilere ilişkin olarak da herhangi bir haber başlığı gözlenememiştir.

Hürriyet Gazetesi'nde incelenen dönem boyunca haber başlıklarının yorumlanmasından elde edilen temel sonuç, seçime giren tüm partilerden duyulan genel bir hoşnutsuzluk olmuştur. Haber başlıklarında en fazla eleştiriye uğrayan parti DYP olurken, onu ANAP, SHP ve RP izlemiştir. Haber başlıklarında RP'ye ilişkin olumsuz haber başlıklarının azlığı dikkat çekicidir. Burada, gazete RP'ye ilişkin az sayıda habere yer vererek, bu partinin meşrulaştırılmasını önlemeye çalışmıştır denilebilir.

Bununla birlikte, en fazla olumlu haber başlığı ise SHP, DYP ve ANAP hakkında, başka bir deyişle, merkez sağ ve sol partiler hakkında yapılandırılmıştır. Bu da bir anlamda, Hürriyet Gazetesi'nin demokrasi, laiklik ve çoğulculuk ilkelerini savunduğu ve RP'ye karşı seküler partileri desteklediğini ortaya çıkarmıştır. Eşdönemde, DSP, MHP ve RP'ye ilişkin az sayıda haber yayımlayan gazete, radikal sağ ve sol partilere yönelik haber başlıklarına ise yer vermemiştir. CHP de merkez sol bir parti olarak, haber başlıklarına konu olmayan bir siyasi parti olarak öne çıkmıştır.

Zaman Gazetesi'nde ise seçim öncesi dönemde dikkat çeken en önemli özellik, SHP'ye ilişkin olumsuz haber başlıklarının sayısının fazlalığıdır. Bir anlamda, gazete on günlük periyotta sürekli olarak SHP karşıtı bir kampanyada bulunmuştur. Doğal olarak, bu yaklaşım da, yansımalarını kamuoyuna haber başlıkları aracılığı ile iletmiştir. Merkez sola ilişkin olarak, aynı dönemde CHP hakkında hiçbir haber başlığına rastlanmazken, DSP ise olumsuz olarak başlıklara yansımıştır. Bir anlamda merkez sol karşısında gazete, radikal sağ partileri olumlayan haberlere sayfalarında yer vermiştir. Radikal sol partilere ilişkin haberlere yer vermeyen gazete; DP, YP dışındaki oy yüzdesi küçük diğer partileri de haber konusu yapmamıştır. Belirtilen dönemde, en fazla olumlu haber oranı ise RP'ye aittir.

Araştırmanın başında belirlenen temel varsayımlar çerçevesinde köşe yazılarına bakıldığında ise aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Öncelikle, seçimle ilgili olarak en fazla köşe yazısına Hürriyet Gazetesi yer vermiştir. Onu sırasıyla Cumhuriyet ve Zaman Gazeteleri izlemiştir. İncelenen dönemde Cumhuriyet Gazetesi'nin köşe yazarlarının SHP'ye açık ve net bir şekilde destek verdiği gözlenmiştir. Soldaki bölünmüşlük karşısında, sol seçmenin oylarını kesinlikle sandıkta birleştirmelerini vurgulayan köşe yazarları, CHP ve DSP'yi de sol oyları böldüklerinden dolayı zaman zaman eleştirmişlerdir. En fazla eleştiri oklarını üzerine çeken parti ise RP ve DYP olmuştur. Özellikle, RP'nin "adil düzen" sloganına karşılık; demokrasi, özgürlük, çoğulculuk ve laiklik temalarını fazlaca işleyen Cumhuriyet Gazetesi, okurlarına RP tehlikesine karşı bilinçli oy kullanmaları üzerine uyarılarda bulunmuştur.

Hürriyet Gazetesi'ndeki köşe yazılarının analiziyle elde edilen en önemli sonuç DYP'nin, RP'ye oranla daha fazla eleştirilmiş olmasıdır. Bir başka deyişle, en fazla olumsuz eleştiriye uğrayan parti DYP olurken; ikinci sırada RP gelmiştir. Yine, burada Hürriyet Gazetesi'nin haber başlıklarında olduğu gibi, köşe yazılarında da RP'ye yönelik bilinçli bir yayın politikasından söz edilebilir. Haber başlıklarında ve köşe yazılarında RP'ye yönelik temaların en az seviyede işlenmesiyle, kamuoyu tarafından tanınması ve sonrasında da meşruluk kazanması önlenmeye çalışılmıştır denilebilir. Böylece, RP'nin oy artışı engellenmek istenmiştir. Bununla birlikte, merkez sol partilerden öncelikli olarak SHP'ye yer verilmiştir. SHP, CHP ve DSP olmak üzere her üç partiye de eşit oranda olumlu ve olumsuz eleştirilerde bulunulmuştur. Ayrıca, oy oranı düşük radikal sağ ve sol partilere ilişkin herhangi bir yoruma ise rastlanılmamıştır.

Aynı dönem içinde Zaman Gazetesi ise, köşe yazılarında en fazla SHP'yi eleştirmiş ve merkez sol karşısında muhafazakar ve merkez sağ desteklemiştir. Zaman Gazetesinin köşe yazılarında özellikle muhafazakar sağa -RP, YDP, MHP ve BBP - ilişkin tek bir olumsuz temaya rastlanmazken, bu partiler içerisinde en fazla RP hakkında olumlu yansımalarda bulunulmuştur. Bununla birlikte, merkez sağ partilerden DYP ve ANAP da eleştirilen partiler arasına girmiştir. Özellikle, DYP'nin ANAP'a oranla yoğun bir biçimde eleştirilmesi dikkat çekicidir. Zaman Gazetesi, taşımakta olduğu muhafazakar sağ ağırlıklı ideolojik görüş paralelinde seçim öncesi dönemde, muhafazakar sağ öğeleri savunan partilere ve bunların bütünleşmesi gerektiğine inanan yorumlara köşelerinde yer vermiştir.

Özetle, 27 Mart yerel seçimleri öncesindeki on günlük dönem boyunca, incelenen her üç gazetenin de benimsediği ideoloji ve dünya görüşünü haber başlıklarına yansıtarak ve köşe yazılarına yansıtarak kamuoyuna aktardığı gözlenmiştir.

Elde edilen bulgular sonucunda, analiz edilen gazetelerin ideolojilerini ve siyasi partilere ilişkin tavırlarını köşe yazıları aracılığıyla kamuoyuna duyurması gazetecilik pratiği açısından doğal karşılanırken, özellikle yorumun haber başlıklarına taşınması basında sıkça tartışılan “yapısal yanlılık” ve “tarafsızlık” ilkelerini yeniden tartışılır kılması açısından önemli bir gelişmedir.

Yapılan bu araştırmanın sonucunda, elde edilen bulguların ışığı altında “basının nesnellığı” kavramının tartışılmaya açılması bir zorunluluk haline gelmiştir. Gazeteler yayın politikaları gereği, belli bir ideolojiye, siyasi ve ekonomik programa, siyasi partiye hizmet eder duruma gelmişlerdir. Ayrıca, Türk basınında yaşanan “tekelleşme” olgusunun da bu sorgulama sürecini, ulusal boyutta harekete geçirmesi gerekmektedir. Tekelleşen bir Türk basınında, yazılı basının kamuoyu oluşturma işlevini “çok sesli” bir şekilde “nasıl ve ne ölçüde yetkin olarak yerine

getireceği” yaşanan dönem itibariyle düşündürücüdür. Bu bağlamda, Türk basını çalışanlarının vakit kaybetmeksizin örgütlenmesi ve sendikalaşması, Türkiye’deki gazetecilik anlayışının geleceği, çoğulculuğun sağlanması, katılım , temsiliyet ve toplumsal özgürlükler açısından büyük bir önem taşımaktadır. Ayrıca, en kısa zamanda çıkarılacak anti-tekel yasaları, yaşanan sorunun çözümünde kısmen de olsa yarar sağlayacaktır.

Sonuç olarak, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, dördüncü bir güç olarak “yazılı basın”ın yeri doldurulamaz bir önem taşımaktadır. Her şeyden önce yazılı kültürün toplumsal gelişmedeki önemi tartışmasız kabul edilen bir gerçekliktir. Bu açıdan demokratik yaşama geçişte, birey olarak demokrasi ülküsüne sahip çıkmada ve demokratikleşme çerçevesinde, basının “kamuoyunu yönlendirme” görevi oldukça önemlidir. Bu bakımdan gerek basının gerekse de okurun “demokrasi-kamuoyu-medya” üçlüsü ile ilgili konularda daha duyarlı ve bilinçli davranması, demokrasinin çeşitli nedenlerle kesintiye uğratılmasına neden olmaması açısından büyük bir önem taşımaktadır.

27 MART YEREL SEÇİMLERİNİN SONUÇLARINA İLİŞKİN GENEL BİR DEĞERLENDİRME

27 Mart 1994 yerel seçimlerinin galibi, RP oldu. Seçim sonuçları üzerine gerek “Sağ”da gerekse “Sol”da yapılan yorumlar; RP’nin bu başarısını, çoğunlukla “sistem tıkanması” veya “çözumsuzlük” gibi yüzeysel sebeplere bağladılar. RP “düzen karşıtı” bir söylemi, en inandırıcı kullanan parti olduğu için önemli bir yükseliş göstermişti. Çünkü, seçmen sorunlara artık çözüm üretmeyen bir düzeninin değişmesini istemekte ve oylarıyla buna işaret etmekteydi.

Bu tür bir yorum, aslında sebepleri sonucun kendisiyle açıklama gibi bir yanılgıyı içermektedir. Esasen üzerinde durulması gereken husus, seçmenin neden “düzen karşıtı” bir partiye itibar ettiği, bunda hangi sosyo-politik dinamiklerin rol oynadığıdır. Öte yandan, sayısal bir analiz yukarıda belirtilen yorumun aksi bir sonucu da göstermiş sayılabilir. Çünkü “düzen partileri” sayılan RP dışındaki partilerin il genel meclisi oylarının toplamı (% 75.52), seçmenin düzeni onayladığı anlamına gelebilir.

27 Mart 1994 yerel seçimleri deyim yerindeyse muhafazakar sağ partilerin başarısı ile sonuçlanmıştır. RP ve MHP son yerel seçimlerde oldukça yüksek oy oranlarına ulaşarak, belediye başkanlıklarının önemli bir bölümünü kazanmıştır. Özellikle RP, beşi büyük il olmak üzere 23 ilin belediye başkanlıklarını elde etmiştir. Bu iller içerisinde, Ankara ve İstanbul’un da yer alması ayrı bir önem taşımaktadır.

27 Mart yerel seçimlerinin sonuçları hayli ilginç değerlendirmeler ortaya koymaktadır. Türk halkının bilinçli bir şekilde bölünmüş siyasal partileri özellikle koalisyon ortağı SHP'yi cezalandırdığı, ancak koalisyona devam etmesine yetecek oy verdiği, DYP'ye zaman tanıdığı, sol partilere birleşin mesajını iletmediği, gözdağı vermek için RP'ye oy verdiği gibi bazı görüşler ileri sürülmüştür (Dağtaş, 1995, s. 75). Oysa tıpkı seçim öncesindeki kamuoyu araştırmalarındaki yanılgı gibi, bu değerlendirmelerde de yanılgılar vardır. Ayrıca, oy kaybına uğrayan siyasal partilerin kamuoyu önünde açıkça kabul etmeye yanaşmadıkları bu gerçekleri kendi çıkarlarına yönelik şekilde kamufle etme çabaları söz konusudur.

Gerek seçim öncesi gerekse seçim sonrasında belirgin tek durum halkın kararsızlığıdır. Kamuoyunu yönlendirmeye çalışan kamuoyu araştırmaları hariç, diğerlerindeki yanılgılar kamuoyu araştırmalarının yetersizliğinden çok, halkın kararsızlığının ölçütüdür. Kararsızlığın en belirgin nedeni ise alternatifsizliktir. Genel seçim havası içinde yürütülen kampanyalarda, adayların mücadelesi siyasal partilerin mücadelesinin gerisinde kalmıştır. Farklı program üretemeyen birbirinin aynı siyasal partilerin içinde farklı olan RP, sosyal ve ekonomik sorunlardan bunalan kitlelere “adil düzen”i bir alternatif program gibi işleyebilmiştir. Ayrıca, bu sloganı tartışma zeminine getiren medyanın da dolaylı olarak büyük katkısı olmuştur. Hemen hemen tüm televizyon kanalları ve gazeteler birbirinin aynı yorumlarla kamuoyunda bu konuyu sürekli tartışmış, RP'nin bir anlamda ücretsiz propagandasını yapmışlardır. Partinin adayları bu ilgiyi çok iyi değerlendirerek, seçildiklerinde neler yapacakları konusundan çok, partilerinin reklamına yönelik açıklamalara ağırlık vermişlerdir. Böylece RP seçim öncesi ve sonrasında en kazançlı parti olmuştur. Bu kazancında, parti ileri gelenlerinin “düzen partisi” adını verdiği siyasal partilerin alternatif politika üretememeleri yanında, aynı kanat içinde dahi bölünmüş oluşları ve birbirlerini karalayıcı politikalarının önemli rolü ise inkar edilemez (Özüerman, 1995, s. 55).

Seçim sonuçlarına ilişkin olarak merkez sağ ve merkez sol partilerin, Türkiye'nin geleceğine ilişkin ciddi ve güvenilir bir perspektif sunamamış olmalarına bir kere daha dikkat çekmek yerinde olacaktır. Bir başka deyişle, Türkiye'nin siyasi yelpazesinde hâlâ elverişli şartlar altında yüzde 35'lere bile ulaşması muhtemel görünmeyen bir boşluk görülüyor. Merkez partilerin hayal gücünden yoksun bayat bir retorik ve en az onun kadar bayat bir kadro ile, Türkiye'nin yeni siyaset profilini okuması beklenmemelidir. Seçimlerin asıl dikkat çekici sonucu, Refah'la birlikte, MHP'nin de yüzde on barajını aşabileceği izlenimini veren şaşırtıcı yükselişidir. Bütün dikkatlerin Refah'a yöneldiği bir ortamda MHP'nin, tarihindeki en yüksek taraftar kitlesine ulaşmış olması, siyaset bilimcilerin ve sosyologların cevaplaması gereken bir soru olarak belirmektedir (Alkan, 1994, s. 25-26)

Sonuçta, 27 Mart halkın mesajlar ilettiği bir seçim değil, bölünmüşlüğü ve alternatifsizliğin çıkardığı kararsızlığın bir göstergesi olurken, seçimin en başarılı partisi RP olmuştur. Üstelik onun bu başarısında, merkez partilerinin çok önemli katkıları olmuştur. Bu siyasal partiler gerçek anlamda düzen partisi olmadıkları için, düzene alternatif getiren bir siyasal parti böylesine güçlenebilmiştir. Bu partilerin oy kaybı ile düzenden verdikleri tavizler, kaygı içinde topladıkları emanet oyların aslına dönmesi ile düzen içindeki gerçek yerlerini bulmalarına yardım etmiştir (Özüerman, 1994, s. 55).

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Aksoy, A. (1993, Mart). Türk medyasını anlamak. Birikim Dergisi, 47, 8-19.

Alkan, A. T. (1994, Mart-Nisan). Quo vadis domine?. Türkiye Günlüğü, 27, 23-26

Bektaş, A. (1996). Kamuoyu, iletişim ve demokrasi. İstanbul: Bağlam.

Binark, F. M. ve İrvan, S. (1994). 1994 yerel seçimleri ve kamuoyu yoklamaları: Temsiller ve koro. Amme İdaresi Dergisi, 27, (3), ss. 101-116.

Cumhuriyet Gazetesi. 17 Mart - 27 Mart 1994.

Çakmur, B. (?). Kültürel üretimin ekonomi politikası. Kültürün metalaşmasında genel eğilimler. Kültür ve İletişim, 1/2, 111- 148.

Dağtaş, E. (1995). Türkiye’de 1980 sonrası aktif politika süreçlerinde yazılı basının söylemi. Yayınlanmamış bitirme tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Gökçe, O. (1994). İçerik çözümlemesi. Eskişehir: Turkuaz.

Güngör, N. ve Binark, F. M. (1993). Televizyonda ve basında haberler: karşılaştırmalı içerik çözümlemesi. Amme İdaresi Dergisi, 26, (3), 125-151.

Hürriyet Gazetesi. 17 Mart - 27 Mart 1994.

Özüerman, T. (1994). 27 Mart, demokrasi, seçim sistemi. Demokrasi Gündemi, Türk Demokrasi Vakfı Bülteni, 18, 53-55.

Şaylan, G. (1992). Türkiye’de islâmci siyaset. Ankara: Verso.

Zaman Gazetesi. 17 Mart - 27 Mart 1994.